

Świat (poema naiwne) Czesława Miłosza cz. II: Wiara, Nadzieja i Miłość

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jan Błoński, *Miłosz jak świat (fragmenty)*.
- Źródło: *Wiara*, [w:] Czesław Miłosz, *Poezje wybrane*, Kraków 1996, s. 56.
- Źródło: *Nadzieja*, [w:] Czesław Miłosz, *Poezje wybrane*, Kraków 1996, s. 58.
- Źródło: *Miłość*, [w:] Czesław Miłosz, *Poezje wybrane*, Kraków 1996, s. 60.
- Źródło: *Hymn o miłości*, [w:] *1 List do Koryntian 13, 1–13*.
- Źródło: Krzysztof Stala, *"Święte słowo jest". Miłoszowskie paradoksy bycia*, t. 5, „Znak” 1993, s. 23.
- Źródło: Jacek Łukasiewicz, *Przestrzeń "świata naiwnego": o poemacie Czesława Miłosza "Świat"*, t. 72/4, „Pamiętnik Literacki” 1981, s. 92.

Świat (poema naiwne) Czesława Miłosza cz. II: *Wiara, Nadzieja i Miłość*

Czesław Miłosz

Źródło: Artur Pawłowski, *Czesław Miłosz*, 1999, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-NC-SA 4.0.

Cykl wierszy *Świat (poema naiwne)* Czesława Miłosza jest niezwykle i zaskakujący. Napisany w trakcie wojny przedstawia czytelnikowi świat z perspektywy dziecka, świat niemożliwy, bo idealny. Nie jest to jednak poemat, który neguje dramaty ludzkości, pomniejsza je lub ignoruje, bowiem poruszane są w nim najpoważniejsze problemy etyczne i filozoficzne współczesności. Miłosz – w kontekście wojny – próbuje zdefiniować najważniejsze chrześcijańskie wartości w trzech wierszach cyklu: *Wiara, Nadzieja* oraz *Miłość*.

Twoje cele

- Poznasz kontekst chrześcijański dla wierszy *Wiara, Nadzieja, Miłość* z cyklu: *Świat (poema naiwne)*.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób Czesław Miłosz definiuje w swoim cyklu trzy cnoty teologiczne.
- Dokonasz analizy środków stylistycznych użytych przez poetę w wierszach: *Wiara, Nadzieja, Miłość*.

- Porównasz wymowę wiersza *Miłość* z przekazem *Hymnu o miłości św. Pawła*.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Zapoznaj się z pierwszą częścią materiału:

[Świat \(poema naiwne\) Czesława Miłosza cz. I: konstrukcja przestrzeni](#)

Świat (poema naiwne)

Cykl *Świat (poema naiwne)* opublikowany został przez Czesława Miłosza w 1943 roku a następnie włączony do tomu *Ocalenie*. Większość wierszy w cyklu poświęcił Miłosz dziecięcej perspektywie odbioru rzeczywistości. Ale są tu również teksty poświęcone trzem cnotom chrześcijańskim: wierze, nadziei i miłości. Zbiór ten może być dla odbiorcy zaskakujący lub – jak sugeruje tytuł – naiwny. Poeta pisał go podczas okupacji niemieckiej, poprzez powrót do krainy szczęśliwego dzieciństwa, starał się oddalić traumę wojny.

Julius Schnorr von Carolsfeld, *Wiara, Nadzieja, Miłość*, 1911

Trzy cnoty teologiczne

W utwory *Wiara, Nadzieja, Miłość* pochodzące z cyklu *Świat (poema naiwne)* wpisana jest filozofia myślenia o ludzkim istnieniu i rzeczywistości otaczającej człowieka. Jak pisze Krzysztof Stala:

” Krzysztof Stala

"Święte słowo jest". Miłoszowskie paradoksy bycia

Wiersze te, stanowiące metafizyczną oś Świata, to rodzaj wyznania wiary w potęgę Rzeczywistości. Wiara, nadzieja i miłość – to trzy klucze, które otwierają bramę świata. Poczucie istnienia pełnego nie jest bynajmniej czymś oczywistym, łatwo dostępnym, prostym. Wymaga wysiłku, akceptacji, udziału. Wpierw – zgody na dobro i zło, na dwa immanentne składniki rzeczywistości (...). Ale przede wszystkim – odrzucenia pokusy wątpienia, spekulacji, rozumu.

Źródło: Krzysztof Stala, *"Święte słowo jest". Miłoszowskie paradoksy bycia*, t. 5, „Znak” 1993, s. 23.

Tytuły tych wierszy są zarazem nazwami trzech cnót teologicznych (teologalnych). W teologii chrześcijańskiej cnoty te są nadprzyrodzone, cechują Boga i dane są człowiekowi z Bożej łaski.

Wiara określa postawę wobec cierpienia. Jego metaforą jest cień rzucany przez wszystko, co żyje: „*Co nie ma cienia, istnieć nie ma siły*”. Maksyma humanistów, wyrażająca przekonanie, że nic, co ludzkie, nie jest człowiekowi obce, zyskuje w wierszu Miłosza dodatkowy sens: cierpienie, zło, słabość mają swoje miejsce w porządku świata, bez nich nie ma istnienia.

Ikona św. Zofii i jej córek: Wiary, Nadziei i Miłości

Źródło: domena publiczna.

Nadzieja wynika z wiary w dobro, nawet wtedy, gdy wydaje się ono ukryte przed ludzkim okiem. Jej wyrazem jest także ufność w to, że świat istnieje naprawdę i można go poznać. Kto nie ma nadziei, sądzi, że świat jest tylko złudzeniem.

Miłość natomiast rodzi się wówczas, gdy człowiek z wiarą patrzy na cały otaczający świat i na samego siebie, gdy ma świadomość, że nie wszystko da się pojąć rozumem. Pobrzmiewa tu romantyczne przekonanie o wyższości czucia i wiary nad mędrca szkiełkiem i okiem. Jak pisze profesor Jacek Łukasiewicz:

” Jacek Łukasiewicz

Przestrzeń "świata naiwnego": o poemacie Czesława Miłosza "Świat"

Miłość polega na umiejętności spojrzenia na siebie jako na „jedną z rzeczy wielu”. Wtedy dopiero można rzeczywiście kochać świat, gdy jest się tego świata częścią, a nie przeciwstawioną światu podmiotowością. Kto tego dokona —

Wtedy i siebie, i rzeczy chce użyć,
Żeby stanęły w wypełnienia łunie.
To nic, że czasem nie wie, czemu służyć:
Nie ten najlepiej służy, kto rozumie.

Miłość

Źródło: Jacek Łukasiewicz, *Przestrzeń "świata naiwnego": o poemacie Czesława Miłosza "Świat"*, t. 72/4, „Pamiętnik Literacki” 1981, s. 92.

Słowo ocalające

[Poematem](#) *Świat* (poema naiwne) wpisuje się Miłosz w nurt poezji ocalającej. W 1945 r. poeta publikuje tom pod znamienym tytułem *Ocalenie*. W utworach z tego zbioru wielokrotnie powraca przekonanie o ocalającej

mocy poezji. Wyrosło ono z romantycznego pojmowania roli poety i poezji, które jest Miłoszowi bliskie. Słowo ocalenie – pozbawione u Miłosza romantycznego patosu – przypomina o konieczności obrony najważniejszych ludzkich wartości, które chronią przed napierającym złem.

Deklaracja Miłosza o ocalającej sile poezji budziła żywe dyskusje. Niekiedy rozumiano ją jako wezwanie skierowane do twórców literatury, by w swoich dziełach stawiali opór złu i niesprawiedliwości w życiu społecznym i politycznym. Kiedy indziej odczytywano ją w szerszym kontekście: poezja nie musi włączać się w bieżące spory polityczne, natomiast powinna mówić o sprawach naprawdę doniosłych, inspirować czytelnika do refleksji [egzystencjalnej](#) i poszukiwania sensu świata.

Czesław Miłosz

Źródło: domena publiczna.

Słownik

egzystencjalizm

(łac. *existentia* – istnienie, byt) – współczesny kierunek filozoficzny występujący również w literaturze pięknej podejmujący tematykę indywidualnego istnienia człowieka w świecie, jego wolności wyborów, samotności, alienacji, świadomości śmierci

metafizyka

(gr. *ta meta ta physika* – to, co ponad fizyką) – jedna z głównych dyscyplin filozofii rozważająca ogólne własności bytu i ostateczne przyczyny rzeczy; w potocznym rozumieniu oznacza wszystko to, co wybiega poza możliwość naukowego wyjaśnienia

poemat

(gr. *poiéma* – utwór) – dłuższy utwór wierszowany, w którym można wyodrębnić ciąg wydarzeń tworzących fabułę oraz części refleksyjne i opisowe

Film

Polecenie 1

Ekspertka w pierwszej części wykładu podkreśla, że cały cykl *Świat (poema naiwne)* przedstawia proces reedukacji dorosłego odbiorcy, stąd motyw powrotu do dzieciństwa. Wyjaśnij, w jaki sposób w wierszach *Wiara*, *Nadzieja* i *Miłość* ujawnia się proces reedukacji.

” *Wiara*

Wiara jest wtedy, kiedy ktoś zobaczy
Listek na wodzie albo kroplę rosy
I wie, że one są – bo są konieczne.
Choćby się oczy zamknęło, marzyło,
Na świecie będzie tylko to, co było,
A liść uniosą dalej wody rzeczne.

Wiara jest także, jeżeli ktoś zrani
Nogę kamieniem i wie, że kamienie
Są po to, żeby nogi nam raniły.
Patrzcie, jak drzewo rzuca długie cienie,
I nasz, i kwiatów cień pada na ziemię:
Co nie ma cienia, istnieć nie ma siły.

Źródło: *Wiara*, [w:] Czesław Miłosz, *Poezje wybrane*, Kraków 1996, s. 56.

” *Nadzieja*

Nadzieja bywa, jeżeli ktoś wierzy,
Że ziemia nie jest snem, lecz żywym ciałem,
I że wzrok, dotyk ani słuch nie kłamie.
A wszystkie rzeczy, które tutaj znałem,
Są niby ogród, kiedy stoisz w bramie.

Wejść tam nie można. Ale jest na pewno.
Gdybyśmy lepiej i mądrzej patrzyli,
Jeszcze kwiat nowy i gwiazdę niejedną
W ogrodzie świata byśmy zobaczyli.

Niektórzy mówią, że nas oko ludzi
I że nic nie ma, tylko się wydaje,
Ale ci właśnie nie mają nadziei.
Myślą, że kiedy człowiek się odwróci,
Cały świat za nim zaraz być przestaje,
Jakby porwały go ręce złodziei.

Źródło: *Nadzieja*, [w:] Czesław Miłosz, *Poezje wybrane*, Kraków 1996, s. 58.

” **Miłość**

Miłość to znaczy popatrzeć na siebie,
Tak jak się patrzy na obce nam rzeczy,
Bo jesteś tylko jedną z rzeczy wielu.
A kto tak patrzy, choć sam o tym nie wie,
Ze zmartwień różnych swoje serce leczy,
Ptak mu i drzewo mówią: przyjacielu.

Wtedy i siebie, i rzeczy chce użyć,
Żeby stanęły w wypełnienia łunie.

To nic, że czasem nie wie, czemu służyć:

Nie ten najlepiej służy, kto rozumie

Źródło: *Miłość*, [w:] Czesław Miłosz, *Poezje wybrane*, Kraków 1996, s. 60.

Film dostępny pod adresem </preview/resource/RQkPrO2Dsat1M>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film opowiada o interpretacji wiersza Czesława Miłosza pt. *Nadzieja*.

Polecenie 2

Wyjaśnij dlaczego - według ekspertki - poeta w wierszu *Nadzieja* broni się przed zwątpieniem w realność świata.

Polecenie 3

Wysłuchaj interpretacji głosowej trzech wierszy: *Wiara*, *Nadzieja* oraz *Miłość*. Dokonaj porównania wszystkich wierszy i oceń, czy można je nazwać [tryptykiem](#). Weź pod uwagę nie tylko tematykę wierszy, ale także ich formę.

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R18PgYNp2Pcjs>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film jest głosową interpretacją utworów Czesława Miłosza, *Wiara*, *Nadzieja*, *Miłość* z cyklu *Świat (Poema naiwne)*.

Słownik

tryptyk

(gr. *triptychos* - złożony we troje) - dzieło malarskie, literackie, filmowe itp. składające się z trzech części połączonych wspólnym tematem, konwencją, formą; cykl składający się z trzech części

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ustal fakty związane z okolicznościami wydania cyklu *Świat (poema naiwne)*, z którego pochodzą wiersze: *Wiara*, *Nadzieja* oraz *Miłość*.

Twierdzenie	Prawda	Fałsz
Tom <i>Ocalenie</i> został włączony do cyklu <i>Świat (poema naiwne)</i>	☐	☐
Cykl <i>Świat (poema naiwne)</i> został włączony do tomu <i>Ocalenie</i>	☐	☐
Cykl wierszy <i>Świat (poema naiwne)</i> ma charakter katastroficzny.	☐	☐
Cykl wierszy <i>Świat (poema naiwne)</i> prezentuje szczegóły dramatu wojny.	☐	☐
Czesław Miłosz napisał cykl <i>Świat (poema naiwne)</i> już na emigracji.	☐	☐
Cykl <i>Świat (poema naiwne)</i> został opublikowany dopiero po wojnie.	☐	☐
Cykl <i>Świat (poema naiwne)</i> został opublikowany w 1943 roku.	☐	☐

Tekst do ćwiczeń: 2-5 i 7

” *Wiara*

Wiara jest wtedy, kiedy ktoś zobaczy
Listek na wodzie albo kroplę rosy
I wie, że one są – bo są konieczne.
Choćby się oczy zamknęło, marzyło,

Na świecie będzie tylko to, co było,
A liść uniosą dalej wody rzeczne.

Wiara jest także, jeżeli ktoś zrani
Nogę kamieniem i wie, że kamienie
Są po to, żeby nogi nam raniły.
Patrzcie, jak drzewo rzuca długie cienie,
I nasz, i kwiatów cień pada na ziemię:
Co nie ma cienia, istnieć nie ma siły.

Źródło: *Wiara*, [w:] Czesław Miłosz, *Poezje wybrane*, Kraków 1996, s. 56.

Ćwiczenie 2

Podaj dwa środki stylistyczne użyte w wierszu *Wiara*.

Ćwiczenie 3

Określ funkcjonalność wskazanych przez ciebie środków stylistycznych w poprzednim ćwiczeniu.

Ćwiczenie 4

Napisz, na czym polega paradoks wiary, która „jest wtedy, kiedy ktoś zobaczy”.

” *Nadzieja*

Nadzieja bywa, jeżeli ktoś wierzy,
Że ziemia nie jest snem, lecz żywym ciałem,
I że wzrok, dotyk ani słuch nie kłamie.
A wszystkie rzeczy, które tutaj znałem,
Są niby ogród, kiedy stoisz w bramie.

Wejść tam nie można. Ale jest na pewno.
Gdybyśmy lepiej i mądrzej patrzyli,
Jeszcze kwiat nowy i gwiazdę niejedną
W ogrodzie świata byśmy zobaczyli.

Niektórzy mówią, że nas oko ludzi
I że nic nie ma, tylko się wydaje,
Ale ci właśnie nie mają nadziei.
Myślą, że kiedy człowiek się odwróci,
Cały świat za nim zaraz być przestaje,
Jakby porwały go ręce złodziei.

Źródło: *Nadzieja*, [w:] Czesław Miłosz, *Poezje wybrane*, Kraków 1996, s. 58.

Ćwiczenie 5

Co utwór *Nadzieja* mówi o ludzkich możliwościach poznania świata? Wyjaśnij, dlaczego „niektórzy mówią, że nas oko ludzi”.

Ćwiczenie 6

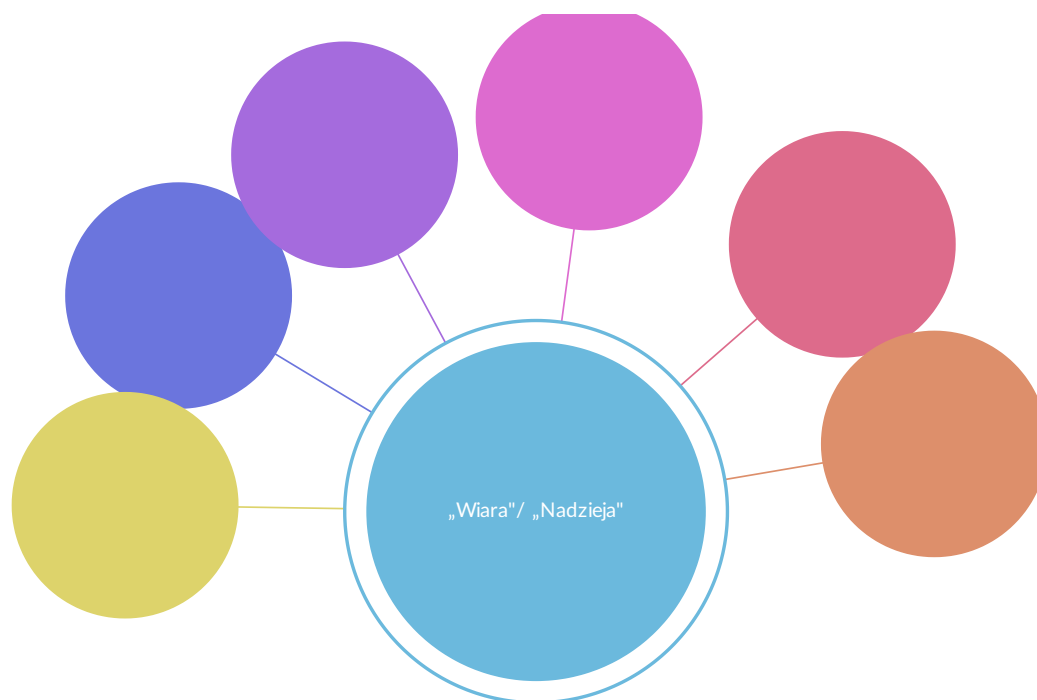

Nazwij środek stylistyczny użyty w ostatnim wersie. Oceń znaczenie tego wersu dla całego utworu.

Ćwiczenie 7

Zestaw wiersze *Nadzieja* i *Wiara*. Czy coś je łączy pod względem formalnym lub treściowym? Wypisz wspólne cechy w mapie myśli.

Tekst do ćwiczeń: 8-13

” *Miłość*

Miłość to znaczy popatrzeć na siebie,
Tak jak się patrzy na obce nam rzeczy,
Bo jesteś tylko jedną z rzeczy wielu.
A kto tak patrzy, choć sam o tym nie wie,
Ze zmartwień różnych swoje serce leczy,
Ptak mu i drzewo mówią: przyjacielu.

Wtedy i siebie, i rzeczy chce użyć,
Żeby stanęły w wypełnienia łunie.
To nic, że czasem nie wie, czemu służyć:
Nie ten najlepiej służy, kto rozumie

Źródło: *Miłość*, [w:] Czesław Miłosz, *Poezje wybrane*, Kraków 1996, s. 60.

Ćwiczenie 8

Zaznacz w poniższej strofie fragment, który potwierdzałby interpretację, że miłość wymaga akceptacji ludzkiego istnienia wśród innych rzeczy tego świata.

☐ zielony

Miłość to znaczy popatrzeć na siebie,
Tak jak się patrzy na obce nam rzeczy,
Bo jesteś tylko jedną z rzeczy wielu.
A kto tak patrzy, choć sam o tym nie wie,
Ze zmartwień różnych swoje serce leczy,
Ptak mu i drzewo mówią: przyjacielu.

Ćwiczenie 9

Odwołując się do poprzedniego ćwiczenia, zaznacz określenie sytuacji, w której człowiek zajmuje tę samą pozycję, co „inne rzeczy”. Wybierz kilka trafnych propozycji.

☐

kontestacja, bunt

☐

wyższość

☐

współistnienie

☐

egalitaryzm, równouprawnienie

Ćwiczenie 10

Zestaw ze sobą obraz miłości zaprezentowany przez Miłosza z propozycją św. Pawła w *Hymnie o miłości*. W swojej odpowiedzi posłuż się cytataми.

” *Hymn o miłości*

(1) Gdybym mówił językami ludzi i aniołów,
a miłości bym nie miał,
stałbym się jak miedź brzęcząca
albo cymbał brzącający.

(2) Gdybym też miał dar prorokowania
i znał wszystkie tajemnice,
i posiadał wszelką wiedzę,
i wszelką [możliwą] wiarę, tak iżbym góry przenosił,
a miłości bym nie miał,
byłbym niczym.

(3) I gdybym rozdał na jałmużnę całą majątność moją,
a ciało wystawił na spalenie,
lecz miłości bym nie miał,
nic bym nie zyskał.

(4) Miłość cierpliwa jest,
łaskawa jest.

Miłość nie zazdrości,
nie szuka poklasku,
nie unosi się pychą;

(5) nie dopuszcza się bezwstydu,
nie szuka swego,
nie unosi się gniewem,
nie pamięta złego;

(6) nie cieszy się z niesprawiedliwości,
lecz współweseli się z prawdą.

(7) Wszystko znosi,
wszystkiemu wierzy,
we wszystkim pokłada nadzieję,
wszystko przetrzyma.

(8) Miłość nigdy nie ustaje,
[nie jest] jak proroctwa, które się skończą,
albo jak dar języków, który zniknie,
lub jak wiedza, której zabraknie.

(9) Po części bowiem tylko poznajemy,
po części prorokujemy.

(10) Gdy zaś przyjdzie to, co jest doskonałe,
zniknie to, co jest tylko częściowe.

(11) Gdy byłem dzieckiem,
mówiłem jak dziecko,
czułem jak dziecko,
myślałem jak dziecko.

Kiedy zaś stałem się mężem,
wyzbyłem się tego, co dziecięce.

(12) Teraz widzimy jakby w zwierciadle, niejasno;
wtedy zaś [zobaczymy] twarzą w twarz:
Teraz poznaję po części,
wtedy zaś poznam tak, jak i zostałem poznany.

(13) Tak więc trwają wiara, nadzieja, miłość – te trzy:
z nich zaś największa jest miłość.

Źródło: Hymn o miłości, [w:] 1 List do Koryntian 13, 1-13.

Do wyboru:

1. Wiersze Miłosza: *Wiara*, *Nadzieja* i *Miłość* powstały w czasie wojny. Jak kontekst historyczny wpływa na odczytanie ich znaczeń? Zwróć uwagę na znaczenie tych wierszy dla całego cyklu *Świat (poema naiwne)*. Napisz na ten temat tekst liczący co najmniej 400 słów.
2. Potraktuj wiersze *Wiara*, *Nadzieja*, *Miłość* jako poetycki tryptyk. Dokonaj zestawienia tych utworów, opisz podobieństwa i różnice zarówno w sposobie obrazowania poetyckiego, jak i w formie. Zwróć uwagę na znaczenie tych wierszy dla całego cyklu. Napisz na ten temat tekst liczący co najmniej 400 słów.

Dla nauczyciela

Autor: Maria Gniłka-Somerlik

Przedmiot: Język polski

Temat: *Świat (poema naiwne)* Czesława Miłosza cz. II: *Wiara, Nadzieja i Miłość*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
- 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść

poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
- 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;
- 3) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie, laudacja, homilia), popularnonaukowych i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach; odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;
- 2) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 5) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 7) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- 1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły *nie* oraz partykuły *-bym*, *-byś*, *-by* z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń *-ji*, *-ii*, *-i*; zapisu przedrostków *roz-*, *bez-*, *wes-*, *wz-*, *ws-*; pisowni przyimków złożonych;

pisowni nosówek (*a, ę*) oraz połączeń *om, on, em, en*; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

5) dokonuje krytycznej selekcji źródeł;

6) wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Lektura obowiązkowa

37) wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Czesław Miłosz, w tym wybrane wiersze z tomu *Ocalenie* oraz *Traktat moralny* (fragmenty), Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, w tym wybrane

wiersze z tomów *Pan Cogito* oraz *Raport z oblężonego miasta*, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Marcin Świetlicki, Jan Polkowski, Wojciech Wencel;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia okoliczności powstania tryptyku: *Wiara, Nadzieja i Miłość*;
- wyjaśnia, czym są cnoty teologiczne i w jaki sposób przedstawił je Czesław Miłosz w swoich wierszach;
- wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcję w wierszach: *Wiara, Nadzieja i Miłość*;
- interpretuje cel poetycki przywołania cnót teologicznych w kontekście wojny.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją

Przed pracą nad tym materiałem zaleca się przeprowadzić lekcję w oparciu o jego pierwszą część: *Świat (poema naiwne)* Czesława Miłosza cz. I: konstrukcja przestrzeni.

Faza wprowadzająca

Nauczyciel może poświęcić fazę wprowadzającą na powtórkę wiadomości i umiejętności zdobytych przez uczniów podczas pracy w oparciu o pierwszą część materiału. Uczniowie w tej fazie mogą wykonać ćwiczenie nr 1 z sekcji „Sprawdź się”. Po ewaluacji, nauczyciel prezentuje uczniom „Wprowadzenie” do lekcji, jej cele i zapisuje temat.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel poleca uczniom zapoznanie się z treścią sekcji „Przeczytaj” wyjaśniającą powody, dla których trzem wierszom cyklu *Świat (poema naiwne)* poświęcona jest osobna lekcja.

2. Praca z multimedium

Uczniowie zapoznają się z wykładem ekspertki na temat wiersza *Nadzieja* i wykonują przyporządkowane do niego polecenia. Kierunek interpretacyjny zaproponowany przez ekspertkę stanowi ważny wstęp do pracy analitycznej i interpretacyjnej. Uczniowie wysłuchują także interpretacji głosowej utworów i dokonują oceny spójności trzech wierszy cyklu.

3. Ćwiczenia interpretacyjne

Nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy i każdej z nich przyporządkowuje ćwiczenia związane z jednym wierszem:

Grupa I – ćwiczenia: 2.-4. Dodatkowo zadaniem uczniów jest wypisanie cech pojęcia wiary, które można wywnioskować z wiersza.

Grupa II – ćwiczenia: 5., 6. Dodatkowo zadaniem uczniów jest wypisanie cech pojęcia nadziei, które można wywnioskować z wiersza.

Grupa III – ćwiczenia: 8.-10. Dodatkowo zadaniem uczniów jest wypisanie cech pojęcia miłości, które można wywnioskować z wiersza.

W uzupełnieniu cały zespół klasowy wykonuje ćwiczenie 7 oraz 11 (poprzedzone głośną lekturą jednego z uczniów tekstu *Hymnu o miłości*).

Faza podsumowująca

W fazie podsumowującej nauczyciel prezentuje uczniom fragment odczytu noblowskiego Czesława Miłosza:

” Rzeczywistość domaga się, żeby ją zamknąć w słowach, ale jest nie do zniesienia i jeżeli dotykamy jej, jeżeli jest tuż, nie wydobywa się z ust poety nawet skarga Hioba, wszelka sztuka okazuje się niczym w porównaniu z czynem. Natomiast ogarnąć rzeczywistość tak, żeby zachować ją w całym jej odwiecznym powikłaniu zła i dobra, rozpaczy

i nadziei, można tylko dzięki dystansowi, tylko wznosząc się nad nią
— ale to z kolei wydaje się moralną zdradą.

Czesław Miłosz, *Odczyt Noblowski*, Sztokholm 1981.

Uczniowie dyskutują o sposobach i możliwościach opisywania rzeczywistości, nawet tej najtrudniejszej. Nauczyciel może zapytać:

- Co to znaczy wznosić się ponad rzeczywistość?
- Czy ta sztuka udała się Miłoszowi w wierszach: *Wiara*, *Nadzieja* i *Miłość*, a może w całym cyklu?
- Czym - w kontekście doświadczenia wojny - byłaby moralna zdrada, o której mówił noblista?

Nauczyciel tak prowadzi dyskusję, aby wnioski przydatne były do opracowania przez uczniów pracy domowej.

Praca domowa:

Do wyboru:

1. Wiersze Miłosza: *Wiara*, *Nadzieja* i *Miłość* powstały w czasie wojny. Jak kontekst historyczny wpływa na odczytanie ich znaczeń? Zwróć uwagę na znaczenie tych wierszy dla całego cyklu *Świat (poema naiwne)*. Napisz na ten temat tekst liczący co najmniej 400 słów.
2. Potraktuj wiersze *Wiara*, *Nadzieja*, *Miłość* jako poetycki tryptyk. Dokonaj zestawienia tych utworów, wskaż podobieństwa i różnice zarówno w sposobie obrazowania poetyckiego, jak i w formie. Zwróć uwagę na jego znaczenie dla całego cyklu. Napisz na ten temat tekst liczący co najmniej 400 słów.

Materiały dodatkowe:

- Andrzej Franaszek, *Miłosz. Biografia*, Kraków 2011.
- Jacek Łukasiewicz, *Przestrzeń „świata naiwnego”. O poemacie Czesława Miłosza „Świat”*, „Pamiętnik Literacki” 1981, t. 72/4.
- Czesław Miłosz, *Rodzinna Europa*, Paryż 1959.
- Krzysztof Stala, „Święte słowo jest”. *Miłoszowskie paradoksy bycia*, „ZNAK” 1993, nr 5.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Film” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.